

राज्यात नवीन प्राथमिक कृषी पतपुरवठा
सहकारी संस्था नोंदणी करणे व कार्यरत
संस्थांचे सक्षमीकरण करणेबाबत

महाराष्ट्र शासन
सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: ससेवा-९११/प्र.क्र.१०४७/२-स,
मंत्रालय (विस्तार), मुंबई - ४०० ०३२.
तारीख: २३ सप्टेंबर, २०१३.

वाचा -

- १) शासन निर्णय क्रमांक: ससेवा-१०२०००/प्र.क्र.५७०/२-स, दि. ७ फेब्रुवारी, २००१.
- २) सहकार आयुक्त व निबंधक, सहकारी संस्था यांचे परिपत्रक क्र. अर्थ/अरा/ विकास/ नापूप/वैसमिती-०७, दि. ५/३/२००७.
- ३) शासन निर्णय क्रमांक: सीसीआर-१४११/प्र.क्र.१०२८/२-स, दि. ३ डिसेंबर, २०११.
- ४) सहकार आयुक्त व निबंधक, सहकारी संस्था, पुणे यांचे पत्र दि. ६/२/२०१३.

प्रस्तावना -

राज्यात प्रा. वैद्यनाथन समितीच्या शिफारशींची अंमलबजावणी करण्याच्या प्रक्रियेचा भाग म्हणून सहकार आयुक्त व निबंधक, सहकारी संस्था, पुणे यांनी त्यांचे परिपत्रक दि. ५ मार्च, २००७ अन्वये प्राथमिक कृषी पतपुरवठा सहकारी संस्थांची (PACS) नोंदणी करण्यात येऊ नये असे निर्देश दिले होते. त्या अनुषंगाने राज्यात नवीन प्राथमिक कृषी पतपुरवठा सहकारी संस्थांची नव्याने नोंदणी करणे, सध्या कार्यरत असलेल्या संस्थांची विभागणी / विलीनीकरण करणे, अर्थक्षम नसलेल्या संस्था नजीकच्या अर्थक्षम संस्थांमध्ये विलीन करणे किंवा अशा संस्था अवसायनात घेऊन त्यांची नोंदणी रद्द करणे, नवीन संस्थांच्या नोंदणीचे निकष अंतिम करणे या बाबी शासनाच्या विचाराधीन असल्यामुळे या बाबी अंतिम होईपर्यंत राज्यात नवीन प्राथमिक कृषी पतपुरवठा सहकारी संस्थांच्या नोंदणीची प्रक्रिया दि. ३ डिसेंबर, २०११ च्या शासन निर्णयाद्वारे पुढील आदेश होईपर्यंत स्थगित ठेवण्यात आली होती.

राज्यातील प्राथमिक कृषी पतपुरवठा सहकारी संस्थांच्या सक्षमीकरणाचे निकष निश्चित करण्यासाठी सहकार आयुक्त व निबंधक, सहकारी संस्था, पुणे यांच्यामार्फत प्रा. धनंजयराव गाडगीळ सहकारी व्यवस्थापन संस्था, नागपूर यांना विनंती करण्यात आली होती. या संस्थेने केलेल्या शिफारशी विचारात घेऊन अंतिम शिफारस करण्याबाबत सहकार आयुक्त व निबंधक, सहकारी संस्था, पुणे यांनी दि. १८/८/२०११ रोजी विभागीय सहनिबंधक, सहकारी संस्था, लातूर यांचे अध्यक्षतेखाली समिती गठित केली होती. सदर समितीने दि. १५/९/२०११ रोजी सहकार आयुक्त व निबंधक यांना अंतिम शिफारशी केल्या असून या शिफारशीस सहकार आयुक्त कार्यालयाची सहमती असल्याचे सहकार आयुक्त कार्यालयाने दि. ६/२/२०१३ च्या पत्राद्वारे शासनास कळविले आहे.

राज्यात दि. ३१/३/२०१३ रोजी अस्तित्वात असलेल्या २१,३१८ प्राथमिक कृषी पतपुरवठा सहकारी संस्थांपैकी ५४९८ संस्था वैद्यनाथन समितीच्या शिफारशीप्रमाणे अर्थ सहाय्य मिळण्यास अपात्र ठरल्याचे निदर्शनास आले आहे. सदरस्थितीत राज्यातील प्राथमिक कृषी पतपुरवठा सहकारी संस्थेच्या स्तरावर कर्मचारी पगार, कार्यालय भाडे, स्टेशनरी, लेखापरीक्षण शुल्क, निवडणूक खर्च व इतर

खर्चासाठी प्रतिवर्षी सुमारे रु. १.५ लाख ते २.५ लाख खर्च अपेक्षित आहे. हा खर्च भागविण्याच्या दृष्टीने प्राथमिक कृषी पतपुरवठा सहकारी संस्थेचे वार्षिक उत्पन्न किमान रु. १.५ लाख ते २.५ लाख असणे अपेक्षित आहे. ही बाब विचारात घेऊन प्राथमिक कृषी पतपुरवठा सहकारी संस्थांच्या नोंदणी व सक्षमीकरणाबाबत सुधारित निकष निश्चित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय -

राज्यात नव्याने प्राथमिक कृषी पतपुरवठा सहकारी संस्थांची नोंदणी करण्यासाठी खालीलप्रमाणे सुधारित निकष निश्चित करण्यात येत आहेत :-

- १) एका महसुली गावात एकच प्राथमिक कृषी पतपुरवठा सहकारी संस्था असावी.
- २) नोंदणीसाठी प्रस्ताव दाखल झालेल्या लगतपूर्वीच्या आर्थिक वर्षातील जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँकांनी निश्चित केलेल्या पीक कर्ज दरानुसार नियोजित प्राथमिक कृषी पतपुरवठा सहकारी संस्थेचा संभाव्य कृषि व कृषिपूरक पतपुरवठा खालीलप्रमाणे होणे आवश्यक आहे :-

पश्चिम महाराष्ट्र व उत्तर महाराष्ट्र (खानदेशसह)	-- रुपये १.५ कोटी
कोकण, मराठवाडा व विदर्भ	-- रुपये १.० कोटी
राज्यातील आदिवासी भागातील गावे	-- रुपये ५० लाख

- ३) ज्या स्वतंत्र महसूली गावात सध्या स्वतंत्र प्राथमिक कृषी पतपुरवठा सहकारी संस्था अस्तित्वात नाही अशा गावामध्ये नव्याने प्राथमिक कृषी पतपुरवठा सहकारी संस्थेची नोंदणी करताना अशा गावातील सभासद सध्या शेजारच्या ज्या गावातील प्राथमिक कृषी पतपुरवठा सहकारी संस्थेशी संलग्न आहेत अशा संस्थेने देखील वरील मुद्दा क्र.२ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे पतपुरवठ्याचे निकष पूर्ण करणे बंधनकारक राहिल. तसेच स्वतंत्र महसूली गावात नवीन प्राथमिक कृषी पतपुरवठा सहकारी संस्था स्थापन केल्यामुळे अस्तित्वात असलेल्या संस्थेचे नक्त मूल्य उणे होत असेल किंवा अस्तित्वात असलेल्या संस्थेच्या जोखीम संपत्तीचे भांडवलाशी प्रमाण (CRAR) ४% पेक्षा कमी होत असेल तर नविन महसूली गावात नव्याने प्राथमिक कृषी पतपुरवठा सहकारी संस्था नोंदणी करता येणार नाही.
- ४) नव्याने नोंदणी होणाऱ्या प्राथमिक कृषी पतपुरवठा सहकारी संस्थेची सभासद संख्या (खातेदार सभासद) किमान ७५ एवढी असावी.
- ५) नियोजित प्राथमिक कृषी पतपुरवठा सहकारी संस्थेच्या प्रस्तावाची छाननी करण्यासाठी व प्रस्तावाची आर्थिक सक्षमता तपासण्यासाठी खालीलप्रमाणे समिती राहिल :-

१. अपर आयुक्त व विशेष निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र राज्य, पुणे	अध्यक्ष
२. संबंधित जिल्ह्याचे जिल्हा उपनिबंधक, सहकारी संस्था	सदस्य
३. संबंधित जिल्ह्याचे जिल्हा विशेष लेखापरीक्षक, सहकारी संस्था	सदस्य
४. संबंधित तालुक्याचे उप/सहायक निबंधक, सहकारी संस्था	सदस्य
५. उप निबंधक, सहकारी संस्था (अर्थ) मुख्यालय, पुणे	सदस्य सचिव

६) राज्यात सध्या कार्यरत असलेल्या परंतु अर्थक्षम नसलेल्या ज्या संस्थांचे नक्त मूल्य उणे आहे (Negative Net worth) व जोखीम संपत्तीचे भांडवलाशी प्रमाण (CRAR) ४% पेक्षा कमी आहे अशा प्राथमिक कृषि पतपुरवठा सहकारी संस्थांबाबत खालीलप्रमाणे धोरण राहिल :-

अ) ज्या प्राथमिक कृषि पतपुरवठा सहकारी संस्थांचे नजीकच्या संस्थेत विलीनीकरण करणे शक्य आहे अशा प्राथमिक कृषि पतपुरवठा सहकारी संस्थांचे नजीकच्या संस्थेत विलीनीकरण करण्यात यावे.

ब) ज्या संस्थांचे आर्थिक सक्षमीकरण शक्य आहे अशा संस्थांनी पुढील तीन वर्षांचा (सन २०१४-१५ ते सन २०१६-१७) आर्थिक सक्षमीकरणाचा कृती कार्यक्रम तयार करून संबंधित निबंधकांना दिनांक ३१/३/२०१४ पर्यंत सादर करावा.

ज्या संस्था वरिलप्रमाणे दिनांक ३१/३/२०१४ पर्यंत कृती कार्यक्रम तयार करणार नाहीत, पुढील तीन वर्षात कृती कार्यक्रमाची अंमलबजावणी करणार नाहीत व कृती कार्यक्रमाची अंमलबजावणी केल्यानंतरही पुढील तीन वर्षात आर्थिकदृष्ट्या सक्षम होणार नाहीत अशा संस्थांचे नजीकच्या सक्षम प्राथमिक कृषि पतपुरवठा सहकारी संस्थेमध्ये विलीनीकरण करणे अथवा अशा संस्था अवसायनात घेणेबाबत संबंधित निबंधकामार्फत कारवाई करण्यात यावी.

प्राथमिक कृषि पतपुरवठा सहकारी संस्थांची नोंदणी व सक्षमीकरण या संदर्भात वरीलप्रमाणे नव्याने निश्चित केलेले धोरण विचारात घेऊन शासनाच्या दिनांक ३/१२/२०११ च्या शासन निर्णयानुसार प्राथमिक कृषि पतपुरवठा सहकारी संस्थांच्या नोंदणीबाबत देण्यात आलेली स्थगिती या शासन निर्णयाद्वारे उठविण्यात येत आहे.

शासनाच्या वरील सूचनांचे सर्व संबंधितांनी तंतोतंत पालन करावे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेत स्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा सांकेतांक २०१३०९२३१२३३५११६०२ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(संतोष पाटील)

विशेष कार्य अधिकारी, महाराष्ट्र शासन,
सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग

प्रत,

१. मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे अप्पर मुख्य सचिव.
२. मा. उप मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव.

३. मा. मंत्री (सहकार) यांचे खाजगी सचिव.
४. मा. राज्यमंत्री (सहकार) यांचे खाजगी सचिव.
५. मा. विधान सभा सदस्य / विधान परिषद सदस्य (सर्व)
६. सचिव (सहकार), सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग, मंत्रालय, मुंबई यांचे स्वीय सहाय्यक.
७. सहकार आयुक्त व निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
८. मुख्य महाप्रबंधक, नाबार्ड, पुणे.
९. विभागीय सहनिबंधक, सहकारी संस्था (प्रशासन / लेखापरीक्षण) (सर्व).
१०. जिल्हा उपनिबंधक, सहकारी संस्था (सर्व).
११. जिल्हा विशेष लेखापरीक्षक, सहकारी संस्था (वर्ग-१) (सर्व).
१२. उप / सहा. निबंधक, सहकारी संस्था (सर्व).
१३. कार्यकारी संचालक, महाराष्ट्र राज्य सहकारी बँक मर्या., मुंबई.
१४. कार्यकारी संचालक/सरव्यवस्थापक/व्यवस्थापक, जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक मर्या. (सर्व).
१५. सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभागातील सर्व कार्यासने.
१६. निवड नस्ती.